

Державне регулювання та
управління в сфері
туризму

План:

- 1. Державне регулювання туристичного бізнесу в Україні.
- 2. Державний механізм управління в туристичній сфері.
- 3. Державні органи регулювання туризму в Україні.

Розвиток туризму впливає на національну економіку країни й окремих її регіонів. Він може бути короткочасним і тривалим. При короткочасному впливі за допомогою перерозподілу частини доходів населення в туристичний сектор зростає попит на послуги відповідних сегментів ринку. Це дає підставу розглядати розвиток туризму як інструмент перерозподілу видаткової частини бюджетів домогосподарств.

-
- Важливість розвитку туризму для національної і регіональної економіки визначає його державне регулювання. Законодавча основа державного регулювання туристичної діяльності в Україні складається з Закону України "Про туризм", прийнятих відповідно до нього державних законів і нормативно-правових актів України.

-
- **Державне регулювання в сфері туризму**– цілеспрямований вплив держави на учасників туристичної діяльності з метою забезпечення сприятливих умов розвитку туризму.

-
- Відповідно до Закону України „Про туризм” державним регулюванням туризму є здійснення державою комплексу заходів щодо регулювання та контролю за діяльністю в галузі туризму з метою забезпечення захисту прав і законних інтересів громадян, захисту навколишнього природного середовища, підвищення рівня туристичного обслуговування та забезпечення безпеки туризму тощо. У Законі України „Про туризм” закріплено найбільш важливі законодавчі установлення щодо місця й ролі туризму в державі, принципів державного регулювання туризму, про основні цілі, пріоритетні напрями й шляхи (засоби) реалізації державної політики в галузі туризму

Принципи регулювання державою туристичної сфери:

- - сприяння туристичній діяльності і створювання сприятливих умов для її розвитку;
- - визначання і підтримування пріоритетних напрямів туристичної діяльності;
- - формування уявлення про Україну як про країну, сприятливу для туризму;
- - здійснювання підтримки і захисту українських туристів, туроператорів, турагентів і їх об'єднань.

-
- **Одна з основних цілей** державного регулювання туристичної діяльності - забезпечити права громадян на відпочинок, свободу пересування та інші права при здійсненні подорожей.

Держава сприяє розвитку туристичної діяльності:

- допомагає готувати кадри,
- організовувати наукові дослідження в сфері туристичної індустрії,
- забезпечує картографічною продукцією тощо.

За підтримкою держави українські туристи, туроператори, турагенти та їхні об'єднання беруть участь у міжнародних туристичних програмах.

-
- **Відповідно до законодавства, з метою просування туристичного продукту на світовому ринку орган виконавчої влади в сфері туризму створює представництва за межами України. Правовою основою міжнародного співробітництва в сфері туризму слугують міжнародні договори України.**

- Іншою важливою метою державного регулювання є охорона навколишньої середовища та природного середовища. Підприємництво в сфері туризму пов'язане з використанням природних рекреаційних туристичних ресурсів у вигляді лікувально-оздоровчих місцевостей, земель, лісів, водних ресурсів, природних заповідників, національних парків, курортів і т. д. Оскільки природні ресурси, як це встановлено законодавством, знаходяться в державній власності, то в умовах змішаної ринкової економіки їх використання в сфері туризму ґрунтується на орендних відносинах
- Охорона навколишнього природного середовища повинна здійснюватися таким чином, щоб у ході туристичної діяльності створювались умови для виховання культури, утворення й оздоровлення туристів.

-
- Держава **ставить за мету**, розвиток туристичної індустрії, щоб забезпечити потреби громадян при здійсненні подорожей. **Одночасне формування туристичної індустрії** повинне бути орієнтоване на створення нових робочих місць, збільшення доходів держави і українських громадян, збереження об'єктів туристичного показу, раціональне використання природної, історичної, культурної спадщини, зміцнення міжнародних контактів.

Взаємини держави і ринку туристичних послуг можна умовно розділити на відносини з приводу:

- - стимулювання підприємництва в сфері туризму;
- - охорони навколишнього середовища, в тому числі природних рекреаційних туристичних ресурсів;
- - охорони життя, здоров'я, захисту прав та інтересів споживачів туристичних послуг.
- Для ринку рекреаційних і туристичних послуг характерна наявність великої кількості невеликих і дрібних фірм, які спеціалізуються на безпосередньому постачанні різноманітних послуг туристам і відпочиваючим, суб'єктам, що займаються діяльністю з організації турів.

-
- Надання послуг туризму і рекреації в умовах ринку повинне супроводжуватися захистом прав та інтересів споживачів, забезпеченням їхньої безпеки. Правову основу для цього створює **Закон України "Про захист прав споживачів"**, що визначає права споживача на безпеку послуг, на одержання необхідної інформації, гарантії і відповідальності постачальника (виконавця) послуг і т. д.

-
- **Найважливішим засобом** державного контролю над підприємництвом у сфері туризму є ліцензування цієї діяльності, стандартизація в туристичній індустрії, сертифікація туристичного продукту. Це необхідно для захисту прав та інтересів туристів.
  - **Державне регулювання** повинне будуватися так, щоб споживач був у центрі уваги, тільки тоді буде реалізоване його право на доступність послуг, право на відпочинок, на волю пересування. Зусилля держави повинні бути спрямовані не тільки на обмеження монополії в сфері пропозиції туристичних послуг, а й на підвищення соціальної відповідальності підприємництва.

Концептуальні завдання державного регулювання туристичного бізнесу на сучасному етапі розвитку економіки полягають у:

- - розробленні національної концепції туризму, в якій повинен бути встановлений рівний пріоритет внутрішнього туризму і послуг іноземним туристам; на внутрішньому ринку перевага повинна віддаватися масовим видам туризму для українських громадян, доступних широким прошаркам населення; при обґрунтуванні регіональної політики доцільно стимулювати активізацію пропозиції послуг культурного й історичного туризму;
- - сприянні розвитку туризму, що забезпечує відтворення та охорону природних і культурних ресурсів країни;
- - створенні умов для формування адресного туризму соціально незахищених верств населення;
- - створенні можливостей для погодженого розвитку всіх численних елементів сектора туризму;

-
- - оптимальному поєднанні політичних, економічних, екологічних і соціальних вигод від туризму і розподілу їх усередині суспільства, зводячи при цьому до мінімуму проблеми, пов'язані з туризмом;
  - - формуванні на національному рівні необхідних координувальних структур у сфері вивчення ринку; оцінюванні можливостей розміщення, вибору типів і ступеня розвитку визначних об'єктів, послуг і інфраструктури в туристичному секторі;
  - - досягненні інвестиційної привабливості туризму; забезпеченні орієнтирів для постійного контролю за ходом і напрямками розвитку туризму.

-
- **Інструментами** реалізації державної політики галузевого розвитку повинні стати державні цільові програми, розроблювальні і реалізовані на регіональному та місцевому рівнях.

Державний механізм управління в туристичній сфері.

- Механізм державного управління туристичною сферою являє собою складну, створену штучним шляхом систему, якій притаманні чітка структура та взаємозв'язки, та яка складається з таких підсистем: суб'єкт управління, об'єкт управління, форми та методи реалізації управління суб'єктом по відношенню до об'єкта, організаційне забезпечення, інформаційне забезпечення, кадрове забезпечення, науково-методичне забезпечення, матеріально-технічне забезпечення, які в результаті спільної дії впливають як на туристичну сферу в цілому, так і на соціально-економічний стан визначеної території.

• У науковій літературі виділяють такі **механізми державного регулювання туризму:**

- економічні
- організаційно-економічні
- нормативно-правові
- інформаційно-аналітичні
- адміністративні
- соціально-психологічні

Економічні механізми держави щодо туристичного сектора:

- виділення державних субсидій для реалізації окремих туристичних проектів.
- надання пільгових позик за пільговими відсотками туристичним фірмам. (контроль за реалізацією проекту, під який видається позика, здійснюється протягом усього строку його реалізації)
- державне поручительство щодо позик і субсидій, наданих комерційними банками на розвиток туризму.
- Окремим економічним механізмом є виділення податкових пільг для фінансового стимулювання національних та іноземних інвесторів.

Правові механізми держави:

- законодавчі та нормативні акти,
- розроблення правил та регулювання діяльності турагентств і туроператорів
- Цей механізм є одним з основних, тому що за його допомогою встановлюються певні правила різних видів туристичної діяльності, визначається правовий простір тощо.

Адміністративні механізми:

- послуги державних органів (видача ліцензій, дозволів, стандартизація та сертифікація туристичних підприємств),
- інформаційно-рекламну підтримку,
- сприяння у міжнародній діяльності тощо

Організаційний механізм державного управління:

- Це сукупність різних за своєю природою конкретних організаційних елементів у механізмі управління, що мають організовувати регулювання, управління в інтересах державної влади, ефективну діяльність державно-управлінської системи тощо.
- **Основне призначення** організаційних елементів у складі механізмів державного управління - формування та посилення організаційного потенціалу суб'єктів управління як складової системи управління.

Приклади засобів державного регулювання:

- - адміністративні (ліцензії, стандарти, сертифікати, візи, квоти, ліміти);
- - економічні (бюджетне фінансування, державне замовлення, пільги, податки, збори, кредити, мінімальні/максимальні ціни, мінімальний розмір фінансового забезпечення суб'єкта туристичного бізнесу);
- - організаційні (макроекономічні плани, цільові комплексні програми);
- - соціально-психологічні (залучення, спонукання, роз'яснення, примус);
- - нормативно-правові (законодавчі акти органів державної влади)

Важелі й інструменти ринкового регулювання та активізації розвитку суб'єктів туристичної сфери за такими ознаками:

- - **державно-адміністративні важелі** - важелі управління ринковою моделлю з елементами державного регулювання розвитку та активізації сфери туризму на загальнодержавному та регіональному рівнях (**складові** - стратегічне планування, підтримка зовнішньоекономічної діяльності, наукові дослідження ринку туристичних послуг, охорона рекреаційних ресурсів, гарантування захисту та безпеки туристів, контроль за якістю послуг, кадрове забезпечення);

-
- **соціально-психологічні** важелі передбачають проведення активних пропагандистських кампаній як для зовнішнього ринку, так і для внутрішніх споживачів туристичного продукту з метою формування іміджу України як держави, сприятливої для рекреації і туризму, підвищення соціального сприйняття туризму місцевим населенням, збереження традиційних для українців гостинності і доброзичливого ставлення до приїжджих - вітчизняних та іноземних туристів (складові: маркетингова та рекламна діяльність, інформаційно-довідкова діяльність, розробка іміджевої туристичної стратегії);

-
- **нормативно-правові** важелі розробляються і впроваджуються центральними та місцевими органами влади і передбачають загальну організацію і правову регламентацію туристичної діяльності, створення сприятливого нормативно-правового поля для всіх суб'єктів туристичного комплексу;

-
- - **фінансово-кредитні** важелі спрямовані на створення сприятливого кредитного середовища для розвитку підприємницької діяльності у туристичній галузі (складові: запровадження системи мікрокредитування, пільгове кредитування суб'єктів туристичного бізнесу, державне субсидіювання, лізинг, тренінги з фінансово-кредитних питань для працівників цієї сфери);

-
- **податкові важелі** передбачають оптимізацію кількості податків для підприємств рекреаційно-туристичного комплексу, надання податкових пільг під конкретні проекти, які спрямовані на вирішення регіональних і соціальних проблем, інвестування у туристичну галузь (до них належать: податкове регулювання, оптимізація кількості і величини податків у рекреаційній діяльності; створення сприятливих умов для залучення інвестицій підприємствами рекреаційно-туристичного комплексу;

-
- **бюджетне фінансування** програм розвитку рекреації і туризму;
надання податкових пільг для вирішення проблем соціального туризму)

Державні органи регулювання туризму в Україні:

Органами державної виконавчої влади в галузі туризму є:

- 1. Міністерство культури і туризму України (МКТ).
- 2. Державна служба туризму і курортів (**Держтуризмкурортів**). Вона є урядовим органом державного управління який діє в складі Міністерства культури і туризму України і йому підпорядковується.

Основні завдання Держтуризмкурортів є:

- - участь у реалізації державної політики в туристичній і курортній галузі;
- - здійснення в установленому порядку управління в туристичній галузі, зокрема в межах, визначених МКТ, управління майном підприємств, установ та організацій, що проводять діяльність у туристичній галузі і належать до сфери управління МКТ;
- - узагальнення практики застосування законодавства в туристичній і курортній галузі, розроблення пропозицій щодо його вдосконалення;
- - виконання відповідно до законодавства контрольно-наглядових функцій;
- - здійснення регулятивних і дозвільно-реєстраційних функцій у туристичній і курортній галузі щодо фізичних та юридичних осіб.

Функції Держтуризмкурортів відповідно до покладених на неї завдань:

- 1) бере участь у підготовці проектів нормативно-правових актів у туристичній і курортній галузі;
- 2) здійснює заходи щодо вдосконалення туристичної і курортної інфраструктури, розвитку ринкових відносин у цій галузі, а також розробляє пропозиції щодо вдосконалення фінансових та економічних нормативів, системи фінансування суб'єктів туристичної діяльності;
- 3) бере участь у розробленні та забезпеченні виконання загальнодержавних програм розвитку туризму, туристично-рекреаційної сфери, ринку туристичних послуг, забезпечення захисту і безпеки туристів;

-
- 4) визначає перспективи і напрями розвитку внутрішнього і міжнародного туризму, зміцнення матеріально-технічної бази туристичної і курортної галузі
  - 5) забезпечує здійснення міжгалузевої координації та функціонального регулювання у туристичній галузі;
  - 6) бере участь у створенні та розвитку системи наукового і інформаційно-рекламного забезпечення туристичної галузі;
  - 7) сприяє в межах своєї компетенції розробленню і здійсненню центральними та місцевими органами виконавчої влади заходів щодо розвитку туристичної і курортної галузі;

-
- 8) бере участь у розробленні міжнародних договорів з питань туризму та курортної справи, готує пропозиції щодо їх укладання і денонсації та за дорученням МКТ укладає такі договори і забезпечує їх виконання;
  - 9) забезпечує співробітництво з міжнародними туристичними організаціями та відповідними органами іноземних держав, бере участь у міжнародних програмах, вивчає та аналізує досвід іноземних держав у розбудові туристичної і курортної галузі;
  - 10) координує та організовує виконання євроінтеграційних завдань у туристичній і курортній галузі;

-
- 11) подає в установленому порядку пропозиції щодо спрощення порядку оформлення візових документів туристів для митних, прикордонних та інших видів контролю; вживає в межах своєї компетенції заходів до захисту прав іноземних туристів в Україні, а також громадян України, які здійснюють туристичні подорожі за кордон;
  - 12) вивчає потребу у фахівцях та подає пропозиції щодо забезпечення зайнятості населення в туристичній і курортній галузі, здійснює заходи щодо підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів для цієї галузі;

-
- 13) розробляє пропозиції щодо збільшення надходжень до бюджету, зростання потенціалу туристичних підприємств та обсягів реалізації вітчизняного туристичного продукту на зовнішньому ринку, зміни умов оподаткування та валютного регулювання, визначення особливостей приватизації та реструктуризації зазначених підприємств, демонополізації галузі, розвитку виробництва сувенірної продукції;
  - 14) взаємодіє у питаннях реалізації державної політики у туристичній і курортній галузі із суб'єктами підприємницької діяльності, їх об'єднаннями та іншими організаціями, в тому числі громадськими;

-
- 15) здійснює в межах, визначених МКТ, управління об'єктами державної власності у туристичній галузі, що належать до сфери управління МКТ;
  - 16) подає пропозиції щодо виконання функцій технічного регулювання та розроблення технічних регламентів, забезпечення у межах своєї компетенції проведення роботи із стандартизації та підтвердження відповідності у туристичній галузі
  - 17) визначає категорії об'єктів туристичної інфраструктури

-
- 18) подає пропозиції щодо державної підтримки суб'єктів господарювання у туристичній і курортній галузі;
  - 19) здійснює відповідно до законодавства інформаційну, рекламну та видавничу діяльність, бере участь за дорученням МКТ в організації та проведенні вітчизняних і міжнародних туристично-виставкових заходів, методичних і науково-практичних семінарів (конференцій), сприяє у межах своєї компетенції формуванню позитивного туристичного іміджу України, організовує проведення роботи із створення загальнодержавної інформаційної мережі у туристичній і курортній галузі;

-
- 20) здійснює заходи, спрямовані на створення сприятливих умов для розвитку інфраструктури туризму, зокрема за напрямками національної мережі міжнародних транспортних коридорів та основних транспортних магістралей
  - 21) здійснює у випадках, передбачених законодавством, ліцензування окремих видів господарської діяльності;
  - 22) подає пропозиції щодо формування і ведення Державного реєстру суб'єктів туристичної діяльності, контролює в межах своєї компетенції додержання вимог законодавства про туризм;

-
- 23) веде галузевий реєстр об'єктів туристичної інфраструктури, сертифікованих на відповідність вимогам безпеки та класифікованих відповідно до вимог певної категорії;
  - 24) здійснює контроль за якістю наданих туристичних послуг;
  - 25) організовує ведення обліку туристичних ресурсів України, забезпечує їх раціональне використання та охорону;

-
- 26) організовує та здійснює в межах своєї компетенції координацію діяльності суб'єктів підприємницької діяльності із створення матеріально-технічної бази для надання послуг з тимчасового розміщення (проживання), харчування, транспортного, екскурсійного, торговельного, спортивного, культурного та іншого обслуговування туристів;
  - 27) визначає за погодженням з органами державної статистики обсяги галузевої статистичної звітності, а також склад і форми звітної документації, проводить моніторинг статистичних даних і здійснює контроль за їх достовірністю;

-
- 28) проводить комплексний аналіз і прогнозування розвитку туристичної і курортної галузі, виступає за дорученням МКТ замовником наукових, маркетингових та інших аналітичних досліджень пов'язаних з її розвитком;
  - 29) розробляє проекти програм забезпечення захисту та безпеки туристів і сприяє виконанню цих програм, подає пропозиції щодо вирішення питань з регулювання діяльності пошуково-рятувальних служб у туристичній галузі;
  - 30) бере участь у розгляді клопотань про оголошення природних територій курортними;

-
- 31) подає пропозиції щодо формування та ведення Державного кадастру природних територій курортів України, а також створення Державного кадастру природних лікувальних ресурсів України;
  - 32) бере участь у створенні сприятливого інвестиційного клімату в туристичній і курортній галузі;
  - 33) подає Міністру культури і туризму пропозиції що до відзначення працівників Держтуризмкурортів державними нагородами та відомчими відзнаками;

-
- 34) організовує роботу з надання інформаційних і правових послуг, методичної допомоги суб'єктам підприємницької діяльності у туристичній і курортній галузі;
  - 35) бере участь у розгляді в установленому порядку звернень громадян з питань, що належать до її компетенції;
  - 36) виконує інші функції, що випливають з покладених на неї завдань.